

N:r 372.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater; given Stockholms slott den 19 mars 1920.

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att *dels* för anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel,

dels ock, vid bifall härtill, besluta, att de i förslaget till riksstat för år 1921 bland inkomsterna under rubiken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skola höjas med 2,000,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

C. E. Svensson.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BRANTING,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre PALMSTIERNA,
Statsråden UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON,
SANDLER,
NOTHIN,
NILSSON,
ERIKSSON,
SVENSSON,
HANSSON.

Departementschefen, statsrådet. Svensson anförde:

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 mars 1920 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande av medel för anläggning av en radio-station å Sveriges västkust för ombesörjande av trådlös telegramkorrespondens med Nordamerikas Förenta Stater.

Sverige-Ame-
rika stiftel-
sens skrivel-
se 16/1 1920.

Denna framställning är, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, när-
mast föranledd av en skrivelse den 16 januari 1920 från Sverige-Amerika
stiftelsen, som satt till sin uppgift bland annat att verka för åstadkom-
mandet av intimare förbindelser mellan Sverige och Nordamerikas Förenta

Stater. Stiftelsens skrivelse, vilken utmynnär i en hemställan till telegrafstyrelsen att, därest styrelsen funne vissa angivna betingelser vara för handen, ingå till Kungl. Maj:t med begäran om beviljande av anslag för byggandet av en stor trådlös telegrafstation för upptagandet av direkt telegramtrafik med Nordamerika, är av följande lydelse:

»Bristen på direkt telegrafförbindelse mellan Sverige och transmarina länder gjorde sig under kriget starkt kännbar. Även efter fredsslutet äro förhållandena i detta hänseende mindre goda och torde så förbli en lång tid framåt. De befintliga kablarna äro starkt belastade och torde även befinna sig i mindre gott skick, och dessutom kvarstår olägenheten av att telegrammen i viss mån kunna bliva föremål för kontroll och störningar.

Dessa brister i vår transmarina telegramförbindelse innebära allvarliga olägenheter för vårt land både ur *politisk* och *kommersiell* synpunkt. Särskilt gäller detta våra förbindelser med Nordamerikas Förenta Stater, vilkas betydelse för världspolitiken och världshandeln efter den inträdda freden är avsevärt större än någonsin förr. Det politiska upplysningsarbetet, som i huvudsak förmedlas av pressen och som avser att bibringa respektive länders allmänhet en riktig uppfattning av förhållandena och stämningarna i de olika länderna och som utgör den grund, på vilken förståelse och ett gynnsamt ekonomiskt samarbete måste byggas, kan icke tillfredsställande bedrivas med mindre direkta förbindelser skapas.

Ur kommersiell synpunkt är först och främst svenska bankvärlden på grund av den amerikanska penningmarknadens ökade betydelse för Europa i behov av direkta förbindelser. Detta behov är knappast mindre för den övriga handelsvärlden, för vilken de nuvarande förbindelserna med sina ofta osäkra och försenade telegram innebära den allvarligaste olägenhet. Denna betydelse ökas i avsevärd grad, så snart handelsförbindelserna med våra östra grannländer kunna upptagas, då Sverige måste vara berett att på effektivt sätt fylla sin naturliga uppgift som mellanhand vid varuutbytet mellan transatlantiska länder och Öst-Europa. De amerikanska exportfirmorna och finansinstituterna ha mer och mer fått ögonen öppna för den fördel, som ligger i ett samarbete med de nordiska länderna i vad rör transaktioner med Ryssland och statsbildningarna kring Östersjön. Detta har sin förklaring däri, att de tidigare gjort stora förluster a sina direkta transaktioner med nämnda områden och nu fått klart för sig, att de böra dra fördel av de nordiska folkens större förtrogenhet med österns förhållanden.

Danmark och Norge hava redan med stor energi tagit fasta på detta sakförhållande och eftersträva nu ivrigt beträffande den baltiska handeln att tillförsäkra sina resp. länder arvet efter Hamburg. Särskilt är detta förhållandet med Danmark, för vars frihamn och lämplighet som upplagsplats för amerikanska varor en intensiv propaganda för närvarande bedrives i Förenta Staterna. Men även Norge gör kraftiga ansträngningar för att tillförsäkra sig en plats i den baltiska handeln, och den nyligen uppförda trådlösa telegrafstationen i Stavanger, särskilt byggd med tanke på uppnåendet av direkta, säkra telegrafförbindelser med Amerika, kommer säkerligen att bliva den norska handelsvärlden till ett utomordentligt gott stöd härvidlag.

Beträffande vissa världsbandelsvaror äro de amerikanska noteringarna redan normerande, och man märker tydligen en medveten amerikansk strävan att

bliva i högre grad medbestämmande vid prissättningen å även andra varugrupper. Även ur denna synpunkt växer behovet av goda och snabba telegrafförbindelser med Amerika.

Anläggande av direkta kablar mellan Sverige och Amerika är, enligt vad vi erfarit, knappast möjligt, emedan kostnaderna för tvenne kablar, vilket torde vara det minsta som behöves för att säkerhet skall vinnas mot avbrott i förbindelserna, bli högst betydliga, kanske över 100 miljoner kronor, varjämte kablar vid krigstillfälle lätt kunna bringas under kontroll av någon av de i ett eventuellt krig invecklade makterna eller helt kapas, i vilket fall Sverige, när största behovet av direkta telegrafförbindelsemöjligheter förefinnas, kanske skulle finna sig ställt utan dylikt kommunikationsmedel.

Efter vad vi emellertid hört, har den trådlösa telegrafien numera nått en sådan fulländning att från en med modernna och tillräckligt kraftiga apparater utrustad station oavbruten, fullt säker förbindelse med en på enahanda sätt utrustad station i Förenta Staterna eller annat transmarint land kan garanteras, och synes det oss att under dessa förhållanden den trådlösa telegrafien erbjuder den mest ideala lösningen av problemet att erhålla direkta telegrafförbindelser mellan Sverige och transmarina länder.

Kommer sådan förbindelse till stånd, är det likväl av största vikt, att telegramportot sättes så lågt som möjligt. Särskilt vilja vi fästa uppmärksamheten på den utomordentliga betydelsen av att redan från början meddelanden avsedda för pressen, vare sig det gäller telegrambyråerna eller tidningarna direkt, måtte beviljas en nedsättning, motsvarande den som redan är vanlig för presstelegram.

Då Sverige-Amerika stiftelsens uppift är att arbeta på förbättrandet av förbindelserna, de kulturella såväl som de ekonomiska, mellan de båda länderna, har det synts stiftelsen, att frågan om direkta telegrafförbindelser med Amerika är av största betydelse för främjandet av de syften, för vilka stiftelsen gjort sig till talman, ävensom för hela vårt lands framtida utveckling.

På grund av det anförda vill stiftelsen till telegrafstyrelsen rikta en hemställan, att frågan om byggandet och drivandet av en trådlös station, tillräckligt stark för att under alla förhållanden kunna garantera säkra telegrafförbindelser med Amerika, måtte bli föremål för en utredning från telegrafstyrelsens sida, och att telegrafstyrelsen, för den händelse denna utredning, som vi ha anledning förmoda, kommer att visa, att det är tekniskt möjligt att för ett belopp, som ligger inom räckhåll för vårt lands ekonomiska resurser, upprätta en station, måtte ingå till Kungl. Maj:t med begäran om beviljande av anslag för byggandet av stationen, om möjligt i så god tid, att anslagsfrågan kan komma till behandling under instundande riksdag, ävensom att vid en sådan trådlös stations kalkylerande hänsyn tages till att portot, särskilt för press- och byråtelegram, sättes så lågt som möjligt.

Det förhållandet, att en trådlös station av den storlek, som här är nödvändig, möjligen ej under närmaste år kommer att bli ekonomiskt bärande, synes oss ej böra utgöra ett hinder för stationens byggande, i betraktande av den oerhört stora betydelse stationen kommer att få för Sverige såväl politiskt som rent kommersiellt. Vi tillåta oss även framhålla, att man vid uppgörandet av driftkalkylen ej bör glömma, att en station som den här föreslagna lätt upparbetar sin egen trafik.

Erfarenheten har visat, att affärsvärlden med varje år i allt högre grad

begagnar sig av telegrafen vid affärsavslut, och det är all anledning antaga, att en utveckling i samma riktning kommer att fortsätta. Existensen av en sådan station som den nu föreslagna skulle därför, om portot från början sattes tillräckligt lågt, säkert komma att i oberäknad grad uppmuntra till användande av detta kommunikationsmedel. Till sist vilja vi påpeka, att även från amerikansk sida stort intresse för direkta telegrafförbindelser med de skandinaviska länderna visats. Vikten härav har starkt framhållits av Förenta Staternas minister i Stockholm, Mr Ira Nelson Morris, i en intervju i »Evening Post» för den 18 oktober 1919.»

De förhållanden, som i Sverige-Amerika stiftelsens framställning beröras, och de synpunkter, som däri framhållas, hava, såsom telegrafstyrelsen i sin ovannämnda skrivelse framhållit, under krigsåren framträtt med stigande skärpa och komma under den numera inträdda epoken för återuppbyggandet av en normal ordning emellan länderna att ännu mera göra sig gällande. När nu frågan på det pregnanta sätt som skett bragts på dagordningen, har densamma förvandlats från ett vanligt led i den alltjämt fortgående förbättringen av de internationella telegrafförbindelserna till ett företag, på vilket större mått böra anläggas. Telegrafstyrelsen säger sig ock länge haft sin uppmärksamhet riktad på denna förbindelseled men med hänsyn till trafikens ringa mängd och till de ekonomiska synpunkter, vilka eljest icke kunde fränses, tvekat att framlägga en så vittomfattande plan som den här ifrågasatta. Styrelsen hade dock nu känt sig livligt manad att för sin del söka bidra till detta för landet så betydelsefulla förslags genomförande och hade därför ansett sig böra, trots den korta tid styrelsen haft till sitt förfogande för frågans utredning, bringa densamma under Kungl. Maj:ts prövning.

Rörande den svenska Amerikatrafikens omfattning har telegrafstyrelsen meddelat, att telegramkorrespondensen mellan Sverige och Nord- och Centralamerika, varav naturligtvis Centralamerikas utgör en jämförelsevis obetydlig del, uppgick i runt tal under år 1913 till 206,000 ord i båda riktningarna, år 1914 till 969,000 ord, år 1918 till 1,412,000 ord och år 1919 till 3,548,000 ord. En stor del av stegringen i antalet ord under kriget får tillskrivas den omständigheten att code- och chiffertelegram då voro förbjudna. Då således alla telegram måste vara avfattade på så kallat klart språk, blev nämligen ordantalet betydligt större än under normala förhållanden. Förbudet mot användandet av code och chiffer upphörde med juli månad år 1919. Medelantalet ord per telegram sjönk därvid så, att, om man för telegramantalet under hela året beräknade samma lägre medelantal som under senare delen, skulle antalet ord hava uppgått till omkring 2,900,000 ord. Den efter fredsslutet inträdda betydliga stegringen i trafiken bestyrker således med all önskvärd tydlighet vad stiftelsen anfört om Amerikas växande handelspolitiska betydelse.

Telegrafstyrelsens skrivelse 9 s 1920.

Skäl för anordnande av direkt telegrafförbindelse med Nordamerika.

Ser man emellertid endast till den absoluta storleken av den *nuvarande* trafiken, och sättes den i samband med den ekonomiska vinst, som skulle komma telegrafverket tillgodo, kan man, såsom telegrafstyrelsen framhållit, knappast påstå, att en direkt telegrafförbindelse med Amerika nu skulle vara motiverad. Vad stiftelsen i sin framställning andragit ådaga lägger dock, som sagt, att på denna fråga måste anläggas även en annan och vidare synpunkt, och man torde nog kunna hävda, att det här gäller en framtidsfråga av den största betydelse för hela landet.

Det är för övrigt en vanlig erfarenhet, att goda kommunikationsmöjligheter på detta område utgöra en mäktig hävstång för såväl handel som industri — oavsett deras nytta för den mellanfolkliga samlevnaden i övrigt och därmed för ernående av ökad förståelse folken emellan. Nya och utvidgade telegraf- och telefonförbindelser skapa sin egen trafik. Och en sålunda skapad trafik är ingalunda självändamål, utan bör rättare karakteriseras såsom uttrycket för ett latent behov, vilket de nya kommunikationsmöjligheterna utlöst.

Öppnandet av en direkt telegrafförbindelse med Amerika måste således under nuvarande och skönjbara förhållanden betecknas huvudsakligen såsom ett riksintresse, vilket till följd av de omständigheter stiftelsen framhållit blivit vitalt; och kravet på en sådan förbindelse, väl erkänt, torde icke låta undanskjuta sig.

*Undervattens-
kabel
eller trådlös
telegraf.*

En direkt telegrafförbindelse mellan Sverige och Nordamerika kan anordnas på två sätt, antingen medels undervattenskabel eller på trådlös väg.

Vad en kabelförbindelse beträffar har telegrafstyrelsen framhållit, att den säkerhet, varmed man måste arbeta för att förbindelsens värde icke skall bli tvivelaktigt, ej kan vinnas utan att förbindelsen anordnas med två kablar. Å en sjökabel kan nämligen lätt uppkomma fel, och inträffar detta på ett svårtillgängligt ställe eller under ogynnsam årstid, kan kabeln under månader bli försatt ur funktion. Krigserfarenheten har även lärt, hurusom under oroliga tider en krigförande makt med största lätthet avklipper en kabelförbindelse, ägaren till oersättlig skada och sig själv till indirekt eller t. o. m. direkt nytta. Anläggningskostnaden för tvenne kablar på den sträcka, varom här är fråga, rör sig emellertid om ett belopp, som torde kunna beräknas betydligt överstiga 100 miljoner kronor, och lär väl således, enligt telegrafstyrelsens mening, få anses vara av den absoluta storhetsordning, att svenska statens medverkan till ett sådant projekts förverkligande kan anses utesluten. Detta sätt att lösa frågan torde därför kunna utan vidare lämnas ur räkningen.

Vidkommande det andra alternativet eller förbindelsens anordnande genom trådlös telegraf, säger telegrafstyrelsen, att det icke lider något tvivel, att man numera kan genom en sådan anläggning ernå i stort sett samma resultat som på den gamla kabelvägen, nämligen en praktiskt taget oavbruten förbindelse, som är i stånd att fylla de kommersiella kraven.

Ännu strax före världskrigets utbrott befann sig tekniken på den ståndpunkten, att en radioförbindelse på det avstånd, varom här är fråga, c:a 6,000 km., väl var möjlig och ganska brukbar, men den var dock icke av den art, att dess kommersiella värde kunde tillnärmelsevis sättas i paritet med kablarnas. Under kriget har dock på detta område, såväl som på så många andra, gjorts betydande framsteg. Maskiner av olika konstruktioner för alstring av de erforderliga högfrekventa svängningarna ha förbättrats och fullkomnats och framför allt ha mottagningsanordningarna undergått en oanad utveckling, så att möjlighet finnes att upptaga tusenfällt svagare signaler än före kriget. Förtroendet till radiotelegrafien som kommersiellt kommunikationsmedel på långa avstånd har också med stigande hastighet vuxit, och ute i världen har för närvarande ytterligare ett stort antal anläggningar för sådant ändamål utförts och nya planeras alltjämt.

En fråga, som självmant framställer sig vid en trådlös förbindelse av den omfattning det här gäller, är den om möjligheten att hemlighålla innehållet i de befordrade telegrammen. Men även den har, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, tagit ett stort steg mot sin lösning. I den mån radiotelegram icke varit avfattade på hemligt språk, har ett obehörigt uppsnappande av innehållet i sådana telegram långt ifrån varit uteslutet. Då man ej kunnat förutsätta, att varje avsändare skulle kunna avfatta sina telegram i en absolut hemlig chiffer, har arbetet på lösningen av detta spörsmål inriktat sig på framställandet av en mekanisk chifferings- och dechifferingsanordning, som skulle kunna användas på ömse sidor om den så att säga »öppna» delen av befordringsvägen. Bland andra har aktiebolaget Cryptograph i Stockholm hunnit så långt i utexperimenterandet av en sådan mekanisk chifferingsapparat, att densamma antagligen inom den närmaste framtiden kommer att av telegrafverket försöksvis tagas i bruk. Apparaten i fråga lär lämnat en praktiskt taget även för de vanaste chiffertydare oåtkomlig chiffer och synes hava fullständigt löst problemet, i vad det kan inverka på nu ifrågavarande korrespondens. Givet är, att en sådan chiffering av radiotelegram, som här avses, icke är behöfvig annat än i begränsad utsträckning, då det rör vissa slag av statstelegram, affärstelegram och dylikt.

*Korrespon-
derande
radiostation
i Nordame-
rika.*

Det säger sig självt, att för radioförbindelsens anordnande det icke är nog med att i Sverige anlägga en trådlös station av tillräcklig storlek och med övriga förstklassiga egenskaper. På andra sidan havet måste finnas en motsvarande anläggning, och på dess beskaffenhet jämförd med den station, som här uppförts, beror även förbindelsens godhet.

På Amerikas ostkust finnes nu ett flertal storstationer av olika effektivitet, tillhörande dels amerikanska flottan, dels enskilda. Dessa senare övertogos under kriget av amerikanska staten. Visserligen restes från regeringshåll efter krigets upphörande krav på att de icke skulle återlämnas, men detta har icke vunnit kongressens bifall, utan samtliga privata radiostationer hava återgått till enskilda ägare. Enligt i pressen synliga uppgifter ha emellertid de amerikanska staten tillhöriga stationerna tills vidare upplåtits för allmän korrespondens, och enligt ett till telegrafstyrelsen från svenska legationen i Washington ingånget meddelande förberedes för närvarande i Amerika en lag, som skall föreläggas kongressen, av innehåll att de amerikanska staten tillhöriga stationerna skola vara upplåtna för allmän trafik, intill dess så många privata storstationer byggts, som erfordras för tillgodoseendet av hela trafikbehovet.

Telegrafstyrelsen har meddelat Sverige-Amerika stiftelsen, att, innan en storstation kunde komma till utförande i Sverige, det givetvis måste vara fastslaget, att densamma komme att äga tillgång till en korresponderande station å motsatta sidan. Stiftelsen läser ock genom härvarande amerikanska minister hava sökt införskaffa garantier härför från amerikanska statsmyndigheterna, men något svar därå har ännu icke ingått. Med hänsyn till det stora intresse, som på den amerikanska sidan för närvarande råder att åvägabringa den ifrågavarande förbindelsen, och till det antal stora stationer, som därstädes redan finnes, säger sig telegrafstyrelsen emellertid icke hysa någon tvekan därom, att en eventuell storstation i Sverige skall få träda i korrespondens med en motsvarande station på andra sidan havet. Därest vår stations utförande komme att anförtros åt Marconibolaget i London eller det amerikanska bolag, som numera övertagit Marconibolagets stationer i Amerika, torde för övrigt dessa bolag själva utan vidare komma att bereda den svenska stationen trafikplats vid någon av de enskilda radiostationerna.

Telegrafstyrelsen har i detta sammanhang uttryckligen framhållit, att denna fråga måste vara fullständigt klarlagd, innan arbetena med den eventuella svenska stationen påbörjas, likasom ock att anläggningsarbetenas igångsättande böra bliva beroende på särskilt beslut av Kungl. Maj:t.

Vad därefter beträffar stationens typ och platsen för densamma, torde först böra upptagas den nära till hands liggande frågan om möjligheten och lämpligheten att för nu ifrågavarande ändamål utbygga Karlsborgs radiostation. Telegrafstyrelsen anför härutinnan följande:

Typ och plats för den svenska radiostationen.

»Då planerna på sin tid uppgjordes för byggandet av denna radiostation, avsågs den för trafik inom Europa och skulle därför utbyggas för en effekt av 40 kw. Emellertid framkom under de bekymmersamma dagarna under världskriget tanken på att genom en utbyggnad av stationen till 80 kw. möjliggöra en förbindelse med Nordamerika. Det var visserligen redan då klart för telegrafstyrelsen, att vad man med stationen även efter en sådan utbyggnad kunde i lyckligaste fall våga hoppas att ernå ingalunda var en sådan reguljär förbindelse, som i något avseende kunde motsvara de måttligaste krav på en kommersiell trafikled, utan endast möjligheten att, då ett nödläge förelåg, kunna, om omständigheterna voro gynnsamma, överbringa telegrafiska meddelanden till Amerika. Den utvidgade planen kom emellertid till utförande. De försök, som sedermera, så snart krigsförhållandena medgävo anställande av sådana, upptogos, ha givit vid handen, att även styrelsens förhoppningar voro något för högt satta. Endast under den gynnsammaste delen av året — vintermånaderna — och under i övrigt goda atmosfäriska förhållanden äro stationens signaler läsbara på andra sidan oceanen. Det använda systemet — så kallade dämpade svängningar — var det enda, som då tillverkades inom landet, och således det enda, som under kriget kunde anskaffas. För effektbeloppet satte systemet som sådant den praktiska gränsen vid de 80 kw., för vilka stationen utbyggdes. Men systemet var icke lämpat för långdistanstrafik och det använda effektbeloppet under alla förhållanden för litet.

En ytterligare utbyggnad av denna station till erforderlig effektivitet skulle i själva verket innebära en fullkomlig ombyggnad av densamma, vilket skulle kräva så betydande utgifter, att det är fara värt att de skulle föga understiga kostnaden för anläggning av en helt ny station. Telegrafstyrelsen har ej gjort några närmare beräkningar i detta avseende, emedan mot en sådan ombyggnad tala ett par andra skäl, som synts styrelsen vara fullkomligt avgörande.

För det första är Karlsborgs station redan nu under varje dygnets timme upptagen av inomeuropeisk trafik, och det kommer med all sannolikhet att i framtiden visa sig, hurusom för tillgodoseende enbart av denna trafik ökade krav på stationens kapacitet komma att göra sig gällande. Vidare har den med hänsyn till militära krav valda platsen för stationen visat sig ur synpunkten av en Amerikaförbindelse vara synnerligen olämplig. För de elektriska vågornas gång är nämligen land samt berg mång-

faldigt ogynnsammare än havsvatten. Storcirkeln mellan Karlsborg och Newyork, det vill säga den kortaste vägen mellan dessa två punkter, stryker emellertid över Västergötland, Dalsland och södra delen av Norge. De elektriska vägorna från Karlsborgs radiostation skulle således genast från början behöva gå fram över land på en sträcka av omkring 600 km. eller en tiondel av hela avståndet till Amerika, varunder de även hade att passera norska högfjäll, innan de hunne ut till havsytan. Den större initialenergi, som skulle erfordras för att kompensera dessa hinder, kan endast ernås genom högre anläggnings- och driftkostnader, betydligt överstigande dem som krävas, om en lämplig plats väljes.

Vill man således upprätta en direkt telegrafförbindelse med Nordamerika, finnes enligt styrelsens mening ingen annan väg att gå än att uppföra en ny radiostation av en storhetsordning 3—400 kw. antennenergi och en antennströmstyrka av omkring 350 ampère, och bör stationen arbeta med en våglängd av omkring 17,000 meter. För uppbärandet av antennen har styrelsen tänkt sig master av 200 meters höjd, varigenom den effektiva antennhöjden skulle bli omkring 170 meter. Denna storlek på stationen anser styrelsen vara nödvändig för säkerställande av reguljär förbindelse natt och dag året om.

Stationen skulle byggas i två skilda avdelningar, belägna omkring 30 km. från varandra, en för avsändningen och en för mottagningen av telegrammen. Härigenom möjliggöres samtidig sändning och mottagning, och stationens trafikkapacitet ökas till den dubbla. All expedition förlägges till mottagarstationen. Från denna sändas de avgående telegrammen på vanlig telegrafledning till sändarstationen, där linjeströmmen åverkar reläer, vilka i sin tur direkt och automatiskt ombesörja utsändandet av radiosignalerna. Sändarstationens bemanning utgöres således under normala förhållanden endast av maskinpersonal.

Av skal, som framgår av Karlsborgsstationens för ifrågavarande ändamål olämpliga belägenhet, bör stationskomplexet i avseende på longitud förläggas till västkusten och i avseende på latitud söder om den punkt, där storcirkeln från Newyork genom Norges sydspets träffar svenska kusten. Läget skulle således bli vid eller söder om Falkenberg. Vid bestämmandet härav måste givetvis hänsyn, förutom till de tekniska kraven, tagas jämväl till möjligheten att erhålla det för stationens drift erforderliga kraftbeloppet av omkring 1,000 hästkrafter, och detta såväl ur säkerhets-synpunkt som av ekonomiska skal utan alltför långa ledningar.

I avseende på det tekniska systemet kan numera endast bli fråga om ett sådant, som arbetar med så kallade 'odämpade svängningar'. Be-träffande leveransen av stationen kunna därför ifrågakomma Gesellschaft

für drahtlose Telegraphie (Telefunken) i Berlin, Marconi's Wireless Telegraph Company i London, American Radio Corporation i New York, Svenska radioaktiebolaget, Société Franaise Radio-Electrique i Paris och Poulsen Wireless Telegraph Co. i London. Styrelsen har även från dessa bolag under hand infortrat förslag med approximativa kostnadsuppgifter.

Dessa bolag företräda tre olika variationer av ovannämnda system, det vill säga tre olika sätt f r de odämpade svängningarnas generering. Det förstnämnda bolaget levererar en maskin, från vilken växelströmmen genom frekvenstransformatorer bringas upp till önskad frekvens. Marconi's och Radio Corporations växelströmsgenerator levererar direkt strömmen till antennen (den av svensken Alexandersson hos General Electric Company i Amerika konstruerade så kallade Alexanderssonmaskinen), Svenska radioaktiebolaget och det franska bolaget har en annan likaledes direkt arbetande generator, under det att det sist omnämnda av de sex bolagen f r i marknaden den som generator för högfrekventa växelströmmar av dansken Poulsen konstruerade b glampan, den så kallade Poulsengeneratorn.»

Vilken av nu nämnda eller eventuellt andra stationstyper, som kan av tekniska, ekonomiska eller andra skäl komma till användning, har telegrafstyrelsen ansett böra bliva föremål för särskild utredning av styrelsen samt underställas Kungl. Maj:ts prövning. Som förslag ännu icke avgivits från samtliga av de nyssnämnda bolagen, har telegrafstyrelsen ej heller funnit det vara riktigt eller ur statens synpunkt klokt att nu offentlig redogöra för de olika posterna i kostnaden för stationens anläggning, men har styrelsen i särskild skrivelse till mig lämnat en detaljerad kostnadsberäkning, vilken uppgjorts med ledning av förslag, som inkommit till styrelsen, och eljest av styrelsen nu kända prislef rh llanden. Enligt denna beräkning skulle kostnaderna för stationen komma att belöpa sig till 10,000,000 kronor.

Vid beräknande av stationens räntabilitet har telegrafstyrelsen utgått från 12-timmars drift per dygn, vilken till att börja med torde vara tillräcklig för trafikens avvecklande. *Radio-
stationens
räntabilitet.*

Driftkostnaderna skulle då utgöra följande:

Underhåll av radiostationen	250,000 kronor
» » bostäder	25,000 »
Str�mkostnader	215,000 »
Löner (utan krigstidstillägg)	200,000 »
Driftsmaterialier	75,000 »
Diverse utgifter	85,000 »

Summa 850,000 kronor.

I avseende på de inkomster, som kunna motses, har telegrafstyrelsen meddelat, att taxan å kabelvägen för telegram till Amerikas första zon med, bland andra platser, Newyork nu utgör kr. 1,37 per ord för vanliga och kr. 0,58 per ord för presstelegram. Då motsvarande ordavgift för radiotelegram från Sverige över den norska Stavangerstationen är satt till kr. 0,96 för vanliga och kr. 0,48 för presstelegram, är den högsta avgiften för den svenska radiobefordringsvägen därmed given. Telegrafstyrelsen anser det vara att förmoda, att den eventuella stationen i Amerika kommer att godtaga dessa taxor för den svenska vägen. En ytterligare nedsättning i taxan måste givetvis bli föremål för en ömsesidig överenskommelse, för så vitt icke Sverige ensam vill bära hela nedsättningen. Vid beräkningarna torde man därför böra stanna vid den nuvarande radiovägs-taxan och förutsätta, att, i likhet med vad förhållandet är i Norge, hälften av beloppet kommer på Sveriges andel eller kr. 0,48 per ord för vanliga telegram och kr. 0,24 per ord för presstelegram. Om för trådbefordringen inom landet frånräknas 5 öre per ord för vanliga och 2,5 öre per ord för presstelegram, skulle radiostationen således kunna gottskrivas med kr. 0,43 per ord för vanliga och kr. 0,215 per ord för presstelegram.

Trafiken under år 1919 utgjorde, enligt ovan angivna beräknings-sätt, 2,900,000 ord, varav 11,096 ord i presstelegram. Det är emellertid sannolikt, att under de 2¹/₂ år, som stationens byggnad skulle draga, denna trafik kommer att stegras. Man måste dock räkna med, att även sedan en radioförbindelse kommit till stånd kabelvägen fortfarande anlitas. Antages att hela ökningen under de 2¹/₂ åren kommer att befordras på kabelvägarna och att vid tidpunkten för radioförbindelsens färdigblivande denna alltså ej får större trafik än den för år 1919 här ovan angivna, synes man vara på den säkra sidan.

Totala inkomsten av radiotrafiken skulle således komma att utgöra 1,245,000 kronor. Härtill komma 33,000 kronor såsom hyror för personalbostäderna, vadan totala inkomstsumman ökas till 1,278,000 kronor. Då driftkostnaderna beräknats till 850,000 kronor, uppstår således första året ett driftöverskott av 428,000 kronor, utgörande 4,3 % på anläggningskapi-talet. Detta resultat ernäs dock icke så länge dyrtiden, med därav för-anledda lönetillägg till personalen, fortfar. Å andra sidan bör man beakta den betydliga vinst, som kommer allmänheten till godo i form av lägre taxor.

Telegrafstyrelsen har även framhållit, att under de tider av dygnet stationen icke användes för trafiken med Amerika, densamma kan insättas i Europatrafik eller i trafik med andra världsdelar inom dess räckvidd, i den mån sådant kan bliva behöfligt och möjligt, samt att det icke är uteslutet,

att stationen kommer att anlitas för transitering av någon del utav grannländernas transatlantiska trafik, företrädesvis de öster om Sverige belägna staternas.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse, anför telegrafstyrelsen vidare, att beräkna den nya stationens ekonomiska ställning, om densamma tänkes utnyttjad till den fulla kapacitet, som medges av dess redan nu planerade anläggning, endast tillökad med de för en därav betingad större personal behövligen bostadslägenheterna. Enligt muntliga uppgifter om den tyska radiostationen i Nauen, som är av samma storhetsordning, som den här ifrågasatta, uppskattas dess maximi-trafikkapacitet till 20,000,000 ord per år. Även om man nu för den svenska stationen skulle räkna med en säkerhetsmarginal av 50 % eller blott 10,000,000 ord per år, varav $\frac{2}{3}$ vanliga telegram och återstoden presstelegram, skulle dock årsinkomsten med ovan antagna ordavgift komma att uppgå till 3,583,000 kronor, vartill komme i detta fall 53,000 kronor i hyror. Vid en sådan drift böra årskostnaderna beräknas till 1,400,000 kronor, och skulle således uppstå ett årligt driftsöverskott av 2,236,000 kronor, utgörande 21 % å den med 600,000 kronor för nya bostäder ökade anläggningskostnaden.

Vad till sist byggnadstiden för den föreslagna stationen beträffar, anser telegrafstyrelsen, att man icke kan påräkna, att stationen kan komma att tagas i bruk tidigare än i början av år 1923. För att kunna hålla denna tid måste likväl anläggningsarbetet forceras. Med hänsyn därtill och det för hela landets näringsliv alltmåra trängande behovet av snabbare telegraftörbindelse med Nordamerika, torde det vara klart, att förarbetena till den stora planens realiserande böra omedelbart igångsättas. Förutsättningen härför är givetvis, att statsmakternas beslut därom inom kortast möjliga tid föreligger, likasom även detta är förutsättningen för att telegrafstyrelsen skall kunna inleda förhandlingar angående motsvarande station i Nordamerika.

För dessa förarbeten, i vilka, förutom utarbetandet av planens alla detaljer, leveransuppgörelserna m. m., lämpligen böra ingå även grundläggningsarbeten för stationsbyggnaderna, mastfundamenten och dylikt, kommer enligt telegrafstyrelsens beräkningar en mindre del av anläggningskapitalet, förslagsvis 1,000,000 kronor, att bliva erforderlig redan under år 1920, varefter 6,000,000 kronor skulle behöva disponeras under år 1921 och återstoden, 3,000,000 kronor, under år 1922. Det belopp, som skulle erfordras under innevarande år, lär telegrafstyrelsen vara i tillfälle att av omhänderhavande medel förskjuta. För år 1921 skulle således behöva anvisas 7,000,000 kronor och för år 1922 3,000,000 kronor.

Telegrafstyrelsen har på i huvudsak nu anförda skäl hemställt, att

Anläggningsarbetets bedrivande.

Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anläggning, efter Kungl. Maj:ts vidare bestämmande, av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 7,000,000 kronor.

Kommerskollegii yttrande den 12/3 1920. Över telegrafstyrelsens ifrågavarande framställning har yttrande den 12 mars 1920 avgivits av kommerskollegium, som till en början erinrat, att en redan några år före världskriget gjord ansökan från enskilda personer om koncession å uppförande i huvudstaden eller dess närhet av en större trådlös telegrafstation enligt Marconis system fick förfalla av, bland andra, det skäl, att svenska staten syntes själv böra upprätta trådlösa stationer.

Sedan denna tid, säger kollegium, har utvecklingen inom den trådlösa telegrafien haft att uppvisa betydande tekniska och ekonomiska framsteg. Det vore numera otvivelaktigt, att telegrafförbindelserna runt jorden komme att i stor omfattning ske på trådlös väg. Svårigheterna att upprätthålla en regelbunden trafik syntes i väsentlig grad övervunna, och då anläggningskostnaderna för radiostationer i jämförelse med nutida kostnader för transmarina telegrafkablar utfölle avgjort till de förras fördel, vunnes även möjligheten av en synnerligen önskvärd begränsning av telegramavgifterna till fördel för den mellanfolkliga samfärdseln. En omständighet, som för ett litet land med begränsade ekonomiska resurser syntes göra den trådlösa telegrafien särskilt värdefull, vore den relativa lättheten att ernå förbindelse med andra länder oberoende av utländska telegrafkablar. Den handelspolitiska betydelsen härav hade under världskriget tillfullo ådagalagts. I vårt grannland Norge hade också redan upprättats en norska statens radiostation i Stavanger av stora dimensioner.

Vad den nu ifrågasatta radiostationen angår, har kommerskollegium i första rummet berört spørsmålet om densannas betydelse för våra handels- och sjöfartsförbindelser med Nordamerika, i synnerhet Nordamerikas Förenta Stater. Beträffande omfattningen av sjöfarten mellan Sverige och Nordamerikas Förenta Stater under de senare åren, så långt vår statistik är hurutinnan slutligt utarbetad, har kollegium hänvisat till en yttrandet bilagd tablå, varav följande uppgifter torde få här anföras:

	Summa fartyg i direkt och kombinerad fart.	
	Antal.	Nettoton.
Ankomna fartyg: år 1913	55	132,256
" 1914	106	155,429

	Summa fartyg i direkt och kombinerad fart.	
	Antal.	Nettoton.
Ankomna fartyg: år 1915	316	700,136
> 1916	202	536,836
> 1917	68	180,088
Avgångna fartyg: år 1913	31	89,038
> 1914	72	195,575
> 1915	109	290,698
> 1916	110	337,252
> 1917	52	136,385

I anslutning till denna tablå yttrar kollegium, att under en väsentlig del av världskriget våra stora behov av vissa för vår folkhushållning erforderliga varor såsom spannmål, spånadsämnen, oljor m. m. hänvisat oss till den nordamerikanska marknaden. Vår import hade därför ökats i en omfattning, som betingats av särskilda omständigheter. Även om, såsom naturligt vore, den nordamerikanska importen till Sverige i väsentlig grad minskades, sedan normala tider återkomme, vore det dock sannolikt, att den härnäst komme att bli väsentligt större än före världskriget.

Av en kollegii yttrande bilagd tablå över värdet av Sveriges totala import och export för åren 1913—1918 framgår, att under denna tidsperiod exporten i avsevärd grad såväl ökats som ock överträffat importen. Av en inom kollegium utarbetad preliminär undersökning om import- och exportförhållandena under år 1919 har kollegium emellertid inhämtat, att å ena sidan importen, sannolikt till följd av bristen i vårt land på vissa råvaror och andra nödvändighetsartiklar, nått en ovanlig höjd, medan å andra sidan exporten icke i motsvarande grad ökats. Det sålunda uppkomna importöverskottet måste visserligen av nyss angiven anledning anses såsom mera tillfälligt, men innebure i allt fall en maning till ett energiskt målmedvetet arbete för exportens befrämjande. Därvid vore det enligt kollegii mening givet, att man riktade uppmärksamheten på Nordamerika med dess vidsträckta marknad. De produkter, för vilkas ytterligare inarbetande i denna marknad ansträngningar borde göras, vore bland annat pappersmassa, papper, tändstickor, järnmalm, oarbetat järn samt maskiner av olika slag.

Till belysning rörande omfattningen av varuutbytet mellan Sverige och Nordamerikas Förenta Stater under åren 1913—1918 har kollegium överlämnat en statistisk sammanställning härutinnan, upptagande även de olika varugrupperna. Enligt denna tablå utgjorde i runda tal värdet av:

	1913.	1914.	1915.	1916.	1917.	1918.
Införseln, i miljoner kronor	76.6	78.1	321.9	213.9	96.1	82.5
Utförseln, » » »	34.4	41.2	33.8	75.4	50.4	19.0

Kommerskollegium anför vidare:

»För åstadkommandet av de livliga handels- och sjöfartsförbindelser mellan Sverige och Nordamerika, som äro synnerligen önskvärda med hänsyn till såväl import som export, erfordras såväl ett systematiskt upplysningsarbete i Nordamerika om vårt lands kommersiella och industriella resurser som ock goda kommunikationer mellan de båda länderna. I förra avseendet må erinras därom, att vederbörande just med tanken härpå anställt två handelsattachéer i Nordamerika, en i Washington och en i San Francisco. Det anslag, som riksdagen anvisat till främjande av upplysningsverksamheten i utlandet beträffande svenska förhållanden, torde i nämnvärd grad gälla även Nordamerika.

Men ännu viktigare än nu berörda åtgärder äro förbättrandet av kommunikationerna. Av sjökommunikationerna har i synnerhet den direkta svenska reguljära ångfartygsförbindelse, som sedan några år finnes mellan Göteborg och New York, varit av stor betydelse för ett närmande mellan Sverige och Nordamerika och kommer genom insättande i dessa dagar av ett nytt fartyg att bliva av ännu större betydelse. Men telegramtrafiken har numera blivit ett för den moderna affärsvärlden synnerligen viktigt och av densamma mer och mer använt och oundgängligt kommunikationsmedel. All anledning finnes ock till antagandet, att detta i ännu högre grad blir förhållandet i framtiden. Kollegium finner det därför synnerligen välbetänkt, att med det snaraste åtgärder vidtagas för anordnandet av en snabb och tillförlitlig direkt telegrafförbindelse av nu ifrågavarande slag mellan Sverige och Nordamerika. Härför läres krävas, att den svenska staten tager saken i egen hand, och planens genomförande skulle bereda vårt land den synnerliga fördel, som en av andra länder oberoende telegrafisk förbindelse innebär.

I detta sammanhang bör icke förbigås frågan om radiotelegrafiens betydelse för tillvaratagandet av säkerheten till sjöss. I kungl. förordningen angående fartygs byggnad och utrustning den 23 december 1915 (56 §) är stadgat, att fartyg, som nyttjas i fart mellan olika länder och som har ombord 50 personer eller flera, skall vara försett med radiotelegrafinstallation. I England har numera antagits en bestämmelse, som stadgar, att varje fartyg, oavsett antalet ombord varande, som har en bruttodräktighet av 1,600 ton eller därutöver, skall vara försett med radiotelegrafinstallation, och läres väl denna föreskrift så småningom komma

att tillämpas å även andra än engelska fartyg, som besöka England. För att fartygens egna radiostationer skola kunna fullt utnyttjas, krävas givetvis fasta stationer i land. Då emellertid fartygens radiostationer i regel äro av jämförelsevis ringa kapacitet — nyssnämnda förordning (58 §) stadgar en räckvidd av allenast 100 nautiska mil — kräves å de korresponderande stationerna i land ingen högre grad av kapacitet, och alltså av denna grund icke en så stor station som den nu ifrågasatta. Emellertid har i den så kallade Londonkonventionen, som visserligen ännu ej trätt i tillämpning, men kan förväntas snart nog, även för Sveriges vidkommande, tråda i kraft, åtminstone i vissa avseenden, intagits bestämmelser rörande insändande genom radiotelegrafi från fartyg av rapporter om sjöfarten hotande faror, såsom drivis, isberg m. m. För sådant ändamål erfordras givetvis en radiostation av stor kapacitet även i vårt land, om vi icke skola bliva hänvisade till att mottaga och avsända långväga dylika rapporter allenast genom anlåtande av andra länders stationer. Även i fråga om utsändandet av andra för sjöfartssäkerheten betydelsefulla upplysningar kan en svensk storstation bliva till avsevärt gagn, såsom i fråga om delgivande med hänsyn till sjösäkerheten av nytillkomna föreskrifter m. m. Om ock hänsynen till sjösäkerheten icke i och för sig synes vara tillräcklig att motivera anläggandet av en radiotelegrafisk storstation, måste denna hänsyn givetvis verka såsom ett ytterligare stöd, därest av andra mera tungt vägande skäl tillkomsten av en sådan station skulle ifrågasättas. Uppenbarligen skulle den ifrågasatta storstationen ock kunna utnyttjas för spridande av meddelanden i andra riktningar än västerut.

Kollegium har givetvis icke ingått i granskning av de nu föreslagna tekniska anordningarna eller av kostnadsberäkningarna, men tilltror sig kunna uttala det omdömet, att de med stationens anläggning och drift förbundna ekonomiska risker mer än väl uppvägas av den ifrågasatta stationens betydelse i synnerhet för befordrandet av våra handels- och sjöfartsförbindelser med Nordamerika, främst Nordamerikas Förenta Stater, och stationens därav följande nytta för vårt lands ekonomiska utveckling. Kollegium biträder alltså telegrafstyrelsens hemställan i ärendet.»

Styrelsen för Sveriges allmänna exportförening har i en skrivelse den 13 mars 1920 anfört följande:

»Nordamerikas Förenta Stater hava som bekant under kriget erhållit en ständigt växande ekonomisk betydelse på världsmarknaden, och finnes för närvarande ingen anledning att tro annat än att detta land skall ytterligare befästa denna ställning. Sverige uppträder numera ej blott såsom en allt större köpare av amerikanska produkter, utan även såsom exportör av svenska varor i växande omfattning. Denna senaste omständighet är ej enbart beroende på nuvarande

Sveriges
allmänna
exportföreningens
skrivelse den
13 s 1920.

konjunkturer, utan är det tydligt, att vi även för framtiden böra kunna påräkna en god marknad i Nordamerikas Förenta Stater för en hel del av våra specialartiklar.

Ett av villkoren för möjliggörande av ett vidgat varuutbyte är emellertid förekomsten av snabba och billiga telegrafförbindelser. Det har tyvärr emellertid visat sig, att den nuvarande kabelförbindelsen mellan Sverige och Amerika ej förmått uppfylla dessa önskemål, varjämte förhållandena i detta avseende särskilt under kriget visat för det svenska näringslivet mycket tråkiga konsekvenser. Samtidigt har det visat sig, att telegramfrekvensen ständigt ökas, och även om orsaken härtill delvis får ses i samband med de på världsmarknaden för närvarande hastigt växlande priserna, torde det vara otvivelaktigt, att affärsmännen i allt större utsträckning taga sin tillflykt till telegrafan, särskilt vid affärer på transmarina länder, dit postgången tager lång tid. Ur kommersiell synpunkt må även anföras, att Skandinavien för framtiden torde hava goda utsikter att få uppträda såsom förmedlare mellan Amerika och Ryssland, och är det i detta sammanhang av stor vikt, att vårt land visar sig äga de nödvändiga förutsättningarna härför, till vilka bland annat en modern radiostation för direkt telegraftrafik mellan Sverige och Nordamerika bör räknas. Det är av desto större betydelse att varje ansträngning göres i denna riktning, då såsom bekant Danmark och i vissa fall även Norge vidtagit och ämna vidtaga åtgärder för att göra sig fullt beredda att upptaga rollen av förmedlare för den väntade trafiken mellan Amerika och östra Europa.

För att emellertid Sverige redan inom den närmaste framtiden, som kommer att bliva av stor betydelse för världshandelns gestaltning, skall kunna draga nytta av en sådan radiostation, är det nödvändigt att dennas anläggande tager minsta möjliga tid i anspråk, och får därför Sveriges allmänna exportförening förordna, att Kungl. Maj:t måtte redan till innevarande riksdag avlåta proposition om anvisande av medel för anläggande av en fullt modern trådlös telegrafstation i enlighet med de av telegrafstyrelsen angivna riktlinjerna, så att, sedan de ytterligare undersökningar, som ännu kunna vara av nöden, hava företagits, anläggandet av en sådan station omedelbart kan taga sin början.»

Stockholms handelskam-
mares och
Sveriges kemiska indu-
strikontors
skrivelser den
15/3 1920.

Slutligen hava Stockholms handelskammare och Sveriges kemiska industrikontor i särskilda skrivelser till Kungl. Maj:t den 15 mars 1920 kraftigt understrukit såväl behovet av direkt telegrafförbindelse mellan vårt land och Nordamerika som ock särskilt kravet på att en sådan förbindelse snarast möjligt måtte komma till stånd, i vilket syfte påyrkas omedelbart upprättande av den utav telegrafstyrelsen föreslagna radiostationen.

Departements-
chefen.

Såsom i de framställningar, för vilkas innehåll jag nu redogjort, framhållits, intaga Nordamerikas Förenta Stater numera i såväl politiskt som kommersiellt hänseende en långt mer inflytelserik ställning gent emot Europa än före världskriget, och all anledning är att antaga, att detta inflytande är statt i stark tillväxt. Liksom övriga länder i Europa torde

Sverige i stor utsträckning bliva hänvisat till Nordamerika för import av en mängd nödvändighetsartiklar och för vinnande av avsättning för sina produkter. Det är givetvis icke blott en fördel utan en oundgänglig förutsättning för vår handel med Nordamerika att äga tillgång till goda och snabba telegrafförbindelser mellan de båda länderna. För närvarande ombesörjes telegraftrafiken mellan Sverige och Nordamerika huvudsakligen på två vägar, nämligen antingen över England eller över Frankrike, till vilka länder kabelförbindelser, som ägas av det Store nordiske telegrafskab i Köpenhamn, utgå från Sveriges västkust. Telegrammen måste således passera någotdera av nämnda två länder, varefter de befordras vidare på de transatlantiska kablarna, vilka, med undantag av en engelska staten tillhörig kabel, ägas av enskilda bolag. Till följd av den kolossala ökningen i Amerikas telegramtrafik med Europa äro de nämnda förbindelserna numera icke tillräckliga för trafikens snabba avveckling, utan avsevärd försening av telegrammen hör till ordningen för dagen. Under allra senaste tiden har en ny telegrafroute öppnats, i det att den stora norska radiostationen i Stavanger upptagit trafik med en dylik station å Nordamerikas östra kust utan att dock någon mera märkbar förbättring i telegrammens befordringstider uppkommit. Enda utvägen är uppenbarligen att skapa direkt telegrafförbindelse mellan Sverige och Nordamerika. Att en sådan förr eller senare måste komma till stånd, anser jag ofrånkomligt, och det gäller därför nu att pröva sättet för åvägbringande av en sådan förbindelse samt att fatta ståndpunkt till frågan, huruvida beslut i ämnet redan nu kan och bör fattas eller om saken bör ställas på framtiden.

Den betydande kostnad, säkerligen överstigande 100 miljoner kronor, som anläggandet av de två kablar, som krävas, mellan Sverige och Nordamerika skulle draga, gör det givetvis omöjligt att tänka sig frågan löst genom anordnandet av direkt kabelförbindelse mellan de två länderna. Återstår då icke annat än att anlita den trådlösa telegrafan. I Sverige finnas för närvarande 8 fasta radiostationer, som betjäna allmänheten. Av dessa tillhöra de i Boden, Härnösand, Vaxholm, Göteborg och Karlsborg telegrafverket, de i Tingstäde och Karlskrona marinen och den i Trälleborg statens järnvägar. Stationerna i Boden, Härnösand, Vaxholm, Tingstäde, Karlskrona och Göteborg äro avsedda för allmän korrespondens med fartyg på havet, stationen i Trälleborg ombesörjer uteslutande trafiken med ångfärjorna å routen Trälleborg—Sassnitz, under det att Karlsborgsstationen användes i internationell trafik, för närvarande med England, Tyskland, Polen, Estland och Ryssland, vartill inom närmaste tiden torde komma Finland. Från stationen i Karlsborg utsändas därjämte dagligen pressny-

heter, avsedda för svenska fartyg på sjön. Ingen av de nämnda radiostationerna är emellertid mäktig att förmedla oavbruten kommersiell trafik på så långa distanser som mellan Sverige och Nordamerika. Telegrafstyrelsen har ock påvisat, att den enda stora radiostationen, nämligen Karlsborgsstationen, icke ur ekonomisk synpunkt kan eller med hänsyn till sitt läge lämpligen bör utvidgas för att bliva i stånd att förmedla vår Amerikatrafik. Jag finner det således utrett, att en helt ny radiostation måste uppföras för detta ändamål, och några tekniska hinder för åstadkommande av en fullgod radioförbindelse mellan Sverige och Amerika föreligga, enligt vad telegrafstyrelsen upplyst, icke.

Av telegrafstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet framgår vidare, att frågan om den tilltänkta stationens typ och andra därmed sammanhängande tekniska spørsmål icke hunnit till fullo utredas samt att ej heller visshet vunnits om att en korresponderande radiostation i Nordamerika ställes till förfogande för ändamålet. Då jag, i likhet med telegrafstyrelsen, anser, att dessa frågor samt själva anläggningsarbetenas igångsättande böra bliva beroende på framtida beslut av Kungl. Maj:t, ser jag likväl häri intet hinder för att anslagsfrågan redan nu göres till föremål för framställning till riksdagen. Tvärtom torde en sådan framställning vara nödvändig, enär telegrafstyrelsen, först sedan statsmakterna fattat beslut om den svenska radiostationens anläggande, kan komma till en uppgörelse angående den korresponderande radiostationen på andra sidan havet. Det synes därför i hög grad önskvärt, att ett beslut om stationens tillkomst redan nu fattas. Även om så sker, kan stationen dock icke öppnas för trafik förrän tidigast i början av år 1923. Det är, såsom styrelsen för Sveriges allmänna exportförening i sin skrivelse anført, den närmaste framtiden, som kommer att bliva avgörande för världshandelns gestaltning, och det är därför ingen tid att förlora. Vilken stor betydelse den ifrågakvarande förbindelsen kommer att få i såväl kulturellt som politiskt hänseende ligger i öppen dag, och har även denna synpunkt varit avgörande för min uppfattning i frågan.

Vidkommande den ekonomiska sidan av frågan, föreligger visserligen icke fullt exakt uppgift å kostnaderna för uppförande av den avsedda radiostationen. Till telegrafstyrelsen inkomna preliminära offerter, av vilka jag erhållit del, giva emellertid vid handen, att kostnaderna torde komma att hålla sig vid det av styrelsen beräknade beloppet, 10 miljoner kronor. Det är visserligen en stor summa och den direkta inkomsten av stationen kan åtminstone till en början icke tänkas bliva så stor, att nöjaktig avkastning å anläggningskostnaderna uppkommer, men jag är av den mening, att de med stationens anläggning och drift förbundna ekonomiska riskerna

mer än väl uppvägas av stationens betydelse för befordrandet av våra förbindelser med Nordamerika och stationens därav härflytande nytta för vårt lands ekonomiska utveckling.

Telegrafstyrelsen har tänkt sig, att redan under innevarande år skulle kunna utföras en del, huvudsakligen förarbeten för stationen men att därför erforderligt belopp skulle kunna förskottas av styrelsen av omhänderhavande medel. För år 1921 har styrelsen äskat ett belopp av 7 miljoner kronor samt för år 1922 återstoden eller 3 miljoner kronor.

Emellertid, finner jag mig, med hänsyn till de rådande förhållandena på lånemarknaden, ej kunna förorda, att större belopp än 2 miljoner kronor nu äskas av riksdagen för anläggningens påbörjande. Vid bifall härtill böra de i förslaget till riksstat för år 1921 bland inkomsterna under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel höjas med samma belopp.

Trots den sålunda föreslagna nedsättningen av anslagsbeloppet för år 1921 torde, under förutsättning att för ändamålet erforderliga medel ställas till förfogande, möjlighet förefinnas för stationens färdigställande till den tänkta tidpunkten.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels för anläggning av en radiostation för trafik med Nordamerikas Förenta Stater för år 1921 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel,

dels ock, vid bifall härtill, besluta, att de i förslaget till riksstat för år 1921 bland inkomsterna under rubriken »I. Fast upplåning» upptagna lånemedel skola höjas med 2,000,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Corin.